

LUND UNIVERSITY

Dendrokronologisk analys av portlidret på Borntorp 1:1 norr om Massum by i Uppland

Linderson, Hans

2016

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linderson, H. (2016). *Dendrokronologisk analys av portlidret på Borntorp 1:1 norr om Massum by i Uppland*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2016:28). Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

8 juli 2016

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2016:28
Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV PORTLIDRET PÅ BORNTORP 1:1
NORR OM MASSUM BY I UPPLAND**

Uppdragsgivare: Mats Liljefors, Borntorpsvägen 70, 764 23 Väddö.

Område: Roslagen **Prov nr:** 62971-62989 **Antal borrhov:** 19

Dendrokronologiskt objekt: Norra portliden mellersta och östra delen

Resultat:

Dendro nr:	Provex E=öst 8=8:e stock- varvet	Träd-slag	Antal år (1 radier om inget annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv- året) S (sommar)
62971	W1	Gran	71	W	1839	V 1839/40
62972	W11	Gran	105;2	W	1838	V 1838/39
62973	N8	Tall	111	Sp 77, W	1797	V 1797/98
62974	N10	Gran	117	W	1842	V 1842/43
62975	E12	Tall	84;2	Sp 49, W	1842	V 1842/43
62976	E4 eller 5	Gran	99	W	1845	V 1845/46
62977	S7	Tall	87	Sp 48, W	1797	V 1797/98
62978	E8	Gran	67+ew	W	1839	1 juni 1840
62979	E11	Gran	98	W	1842	V 1842/43
62980	N2	Gran	79	W?	1844	V 1844/45
62981	S5	Gran	109	W	1842	V 1842/43
62982	E8	Tall	92	Sp 51, W	1842	V 1842/43
62983	E5	Gran	112	W	1842	V 1842/43
62984	N2	Tall	119	Sp 63, W	1841	V 1841/42
62985	N ås	Gran	87+ew;2	W	1845	1 juni 1846
62986	S ås	Gran	92+ew	W	1845	1 juni 1846
62987	Takbj mitt	Ek	72;4	Sp 4, ej W	Ej datering	
62988	Takbj N	Ek	67	14 år till W	Ej datering	
62989	Takbj S	Ek	68	11 år till W	1797	V 1797/98

Resultatuppgifter inom parentes är inte helt säkra uppgifter

Felmarginalen på 1 Juni-dateringarna är ± 2 veckor.

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Lider prov 62971-62979

Två väggstimmer är avverkade **vinterhalvåret 1797/98**, dessa är uppenbarligen återanvända och berörs inte här. Övriga är avverkade **från vinterhalvåret 1838/39 till vinterhalvåret 1845/46**. Dessa uppträder inte i någon speciell ordning så att tillexempel äldst ligger nederst. Tydligt har man samlat virke under relativt lång tid, **minst sju år**, innan man började bygga byggnaden.

Boden/snickeriet, prov 62980-62983

Dateringarna inryms i spannet som framgår från föregående byggnadsdel.

Boden/vinden, prov 62984-62986

En datering inryms i spannet som framgår från föregående byggnadsdelar. Åsarna är avverkade omkring **månadsskiftet maj/juni 1846**.

Källarens takbjälkar, prov 62987-62989

Virket består av **ek**, vilket är ovanligt som husbyggnadsmaterial i dessa trakter och tider. Virket är kommet från ett så kallat kronvirke. Det vill säga timmer högre upp i trädet. Vanligen gick den värdefulla nedersta stocken till båttimmer. Referens-kronologier till ek är därför i området svagare i jämförelse med tall och därför mer svårdaterat. Dock lyckades det att datera virket med hjälp av furuvirket som daterades till samma tid, **vinterhalvåret 1797/98**. Det är därför sannolikt att både eken och tallen har vuxit i samma skog måhända till och med i gemensam ståndort.

Provenienser och skogliga synpunkter

Samtliga prover dateras med kronologier med uppländskt ursprung. En liten kronologi från Väddö ger för sin litenhet oproportionellt höga korrelationer, vilket indikerar att virket har en helt lokal hemvist.

Undantaget det äldsta tallvirket finns det endast tre ytterligare stockar av furu, dessa är avverkade under vinterhalvåren 1841/42 och 1842/43. **Granen dominerar starkt** över åren man har samlat virke.

De äldre dateringarna, vinterhalvåret 1797/98

En äldre byggnad från de sista åren av 1700-talet har av någon orsak (rimligen 1838 eller några tiotal år tidigare) reorganiserats. Källarens takbjälkar bör vara i ursprungligt läge, byggnaden bör därför ha återuppförts på samma plats. Jag bedömer det som mindre troligt att ekvirket är återanvänt (inga sådana spår) men det går inte att uteslutas.

Samlad bedömning

Byggnaden är uppförd av virke med en ovanligt stor dateringsmässig spännvidd, minst sju år. Nästan alla ligger omkastade i tidsordning utom åsarna som så att säga är logiskt, det yngsta virket i byggnaden. Tre cell-lager från 1846 års årsring i de provtagna åsarna, ger en precision på avverkningstiden, mitten av maj till mitten av juni. Det är därför högst rimligt att **byggnaden är färdigställd sommaren 1846**.

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendroidentitetsnummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.

Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.

Proverna kommer att ingå i RAÄ´s arkiv och förvaltas av laboratoriet

Med hälsning och önskan om fortsatt samarbete

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare

Lunds Universitet

Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund

E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se

Tel: 046-2227891